

Pintura Romàntica

En **pintura**, els autors romàntics van mostrar interès per reflectir els valors de l'època en uns quadres que es representaven recreant molt moviment, utilitzant colors brillants que omplien de llum les obres, representant paisatges violents i plens de contrastos, i expressant sentiments extrems i apassionats, sovint inspirats en temes orientals.

Un dels temes capitals de la pintura romàntica va ser l'històricoal·legòric. És el cas, per exemple, de *La Llibertat guiant el poble* de Delacroix. Aquest pintor va pintar la tela per a celebrar la Revolució francesa de 1830, un cant a la revolta parisenca que és una mostra del compromís dels artistes romàntics amb els esdeveniments històrics del seu temps. El quadre representa la llibertat (figura al·legòrica) que, onejant la bandera (un altre element simbòlic que agermana tots els francesos), fa avançar el poble i, al voltant de l'obra, Delacroix va escriure al seu germà: "*He pintat un tema modern, una barricada, i si no he lluitat per la pàtria, almenys pintaré per a ella. Això m'ha posat d'un humor immillorable*".

D'entre els pintors romàntics destaca l'obra dels francesos Eugène Delacroix (*La Llibertat guiant el poble*, *Dones d'Alger* i *La Matança de Quíos*) i Théodore Géricault (*Rai de la Medusa*, on s'exalta el moviment tant de les persones com de les forces de la natura), de l'alemany Caspar David Friedrich (*Viatger davant d'un mar de boira*), del paisatgista britànic Turner (*Pluja, vapor i velocitat*) i de l'espanyol Federico de Madrazo, autor d'excel·lents retrats (*La comtessa de Vilches*). A Catalunya destaca l'obra de Claudi Lorenzale amb pintures d'escenes històriques (*Mort de Guifré el Pelós*).

Paisatges exòtics com Àfrica o Àsia, la natura, la neu, el mar i paisatges imaginaris que evoquen un món irreal, idíl·lics i misteriosos o tenebrosos, amb boira, tempestes, o representació de cementiris són les expressions més comunes d'aquest moviment. On l'artista se servia d'aquests espais per expressar els seus sentiments, cercant representar el dramatisme del moment, i personatges amb expressions de dolor, angouxa, por, temor, odi, amor, tristesa, valor o melancolia.

Les obres romàntiques tendeixen a la desaparició de les línies, donant més importància al color i traient definició a la pintura. Cerquen la representació de llums i ombres amb caràcter teatral i sentimental, i amb efectes de contrast. On és molt importat la textura d'allò que es pinta.

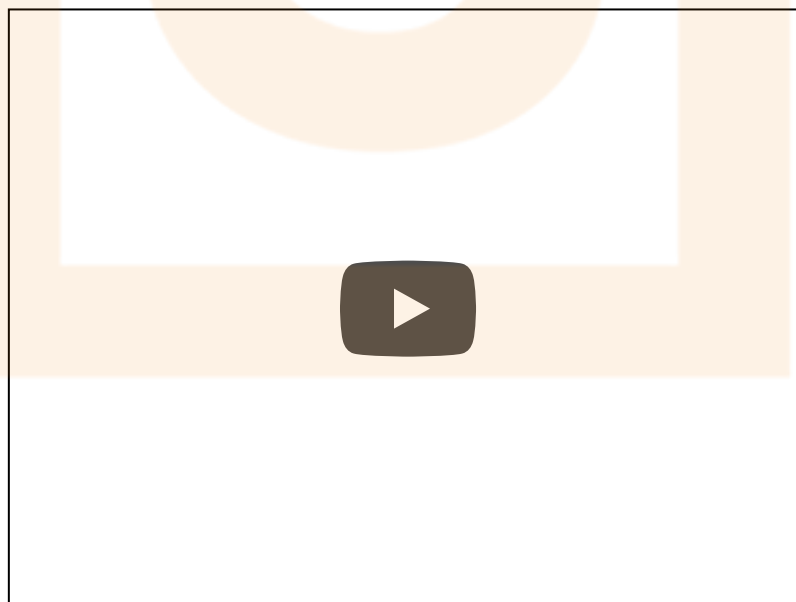
Característiques generals:

Vehicle per manifestar els seus sentiments personals i la seva projecció en la visió de la naturalesa.

- La importància a la representació de la naturalesa provocà un gran desenvolupament del tema del paisatge, on el pintor projecta el seu interior.
- Paisatge romàntic: exteriorització del jo de l'artista per comunicar una emoció o sentiment a l'espectador.
- Prioritat al color (valors de sensibilitat i emoció que a la línia i al dibuix amb el seus valors racionals).
- Tècniques: aquarel·la, gravat, aiguafort i litografia.
- Temes: revolucions polítiques, desastres, esdeveniments del moment, passat (Edat Mitjana, època molt valorada pels romàntics), exòtics, fantàstics, religiosos,...
- Composicions dinàmiques, plenes de moviment, de gran format, amb figures en posicions convulses i llums vibrants, que junt amb el color, trenquen amb el modelat escultòric del neoclassicisme.

Algun crític ha comparat els paisatges inabastables del geni alemany **Caspar David Friedrich** amb la música de l'austriac **Franz Schubert** (1797-1828), un dels músics més representatius del romanticisme germànic. Certament, la sensació de tristesa, malenconia i misticisme ens envaeix en contemplar la solemnitat dels paisatges de l'obra de Friedrich i res millor que acompanyar-la, per exemple, amb la *Quarta Simfonia* de Schubert, anomenada *La Trágica*. És la combinació perfecta per entendre el sentiment del romanticisme alemany i la figura de Caspar David Friedrich.

Us convidem a escoltar-la mentre llegiu els recursos d'aquest lliurament:

F. Schubert - Symphony No. 4 "Tragic" in C minor, D. 417 (1816):

1. Adagio molto - Allegro vivace
2. Andante in A flat major
3. Menuetto. Allegro vivace - Trio in E flat major
4. Allegro

Orquestra Filarmònica de Viena. Dirigida per Nikolaus Harnoncourt
Publicat a Youtube per Joseph Aknin.

França: Géricault i Delacroix.

Théodore Géricault

Desde els inicis de la seva carrera, Géricault demostra qualitats que el distingeixen clarament dels pintors neoclàssics de l'escola de Jacques-Louis David: en efecte, prefereix tractar temes de la vida quotidiana, elevant a la categoria de fets heroics. Mostren la desesperació i el patiment de la gent, passa aviat a ser el pintor romàntic més representatiu, però per independència d'estil i caràcter poc dòcil, Géricault es manté al marge dels grans encàrrecs oficials, un gènere que sí que va seduir Delacroix.

La seva primera gran obra, Oficial de caçadors a la càrrega, exhibida al Saló de París de 1812, va revelar la influència de l'estil de Rubens i un interès en la representació d'un assumpte contemporani. Després de fracassar en el concurs del gran Premi de Roma, decideix viatjar a Itàlia pel seu compte. Queda molt impressionat davant els pintors del Renaixement italià, especialment davant Miquel Àngel, així com davant el flamenc Rubens.

Géricault va realitzar entre 1821 i 1824, una sèrie de pintures amb models de bojos o maníacs, prenent del natural a una sèrie de persones que eren tractades en l'asil del psiquiatre Jean-Étienne Esquirol. A través d'aquesta sèrie pretenia recollir un repertori d'expressions de la bogeria.

Estudi per l'obra "El rai de Medusa", Carbonet sobre paper. Gericault, 1818. Imatge publicada a Wikimedia Commons.

Eugène Delacroix

Eugène Delacroix (1793-1863) és la gran figura de la pintura romàntica. Fins i tot la seva vida és plena d'aspectes propis del romanticisme: probable fill il·legítim, malalt i tancat a casa des de molt jove, amic de Chopin i d'altres artistes del moment, revolucionari el 1830, i burgès i conservador davant de l'esclat dels moviments socialistes el 1848. Capdavanter del romanticisme pictòric francès, Delacroix va ser un fervent defensor de la llibertat de l'artista enfront dels cànons classicistes per donar pas a una obra, vigorosa, dinàmica i abarrocada, sovint imperfecta, però sempre genial.

Eugène Delacroix

Alumne de Pierre Guérin a l'École des Beaux-Arts de París, la influència de Géricault i *El rai de la Medusa* en la seva obra primerenca és evident en *La barca de Dant* (1821), pintura d'un estil similar presentada al Salon de París del 1822 on es representa el descens als inferns de l'autor de la *Divina Comèdia*. És una composició ambiciosa que presenta uns colors molt treballats: la llum llisca sobre les musculatures inflades i les capes onegen al vent, mentre que en segon pla un incendi consumeix una ciutat. La fantasia, la representació macabra i l'erotisme s'entremesclen magistralment.

La barca de Dant (1821)

La guerra d'independència de Grècia contra l'Imperi Turc va ser el tema de les dues obres que el consolidarien com el geni pictòric del romanticisme: *La matança de Quios* (1824) i *Grècia expirant a les ruïnes de Missolonhi* (1826). Peces cabdals del nou estil romàntic, enèrgiques i amb un colorit molt més viu, aquestes pintures funcionaven també com a al·legat contra el domini turc a Grècia. L'impacte emocional va ser enorme per uns espectadors que s'havien educat en l'esperit del classicisme grec i que rebien amb passió les notícies que arribaven de la lluita dels grecs per la llibertat.

La matança de Quios (1824)

La influència de Rubens i la passió per l'exotisme són evidents a *La mort de Sardanàpal* (1827), quadre que narra el dramàtic moment en què el llegendari rei assiri ordena l'incendi del seu palau, comportant l'assassinat de les seves dones i els seus cavalls, abans de l'entrada dels seus enemics a la ciutat de Nínive, assetjada i sense cap esperança de llibertat. L'obra presenta una esplèndida combinació de color i un traçat ple de vigor per reproduir la violència barroca de l'escena.

La mort de Sardanàpal (1827)

Tanmateix, l'obra més reconeguda de Delacroix és *La Llibertat guiant el poble* (1830), el primer quadre polític de la pintura moderna, en el qual el pintor va exaltar la Revolució francesa de 1830 contra la monarquia borbònica restaurada.

Posteriorment, Delacroix va abandonar els temes relacionats amb la realitat contemporània i va centrar-se en la literatura i l'orientalisme. En aquest sentit el viatge que va realitzar per Espanya, el Marroc i Algèria el 1832 va transformar la seva obra en entrar en contacte amb la pintura de Goya i descobrir el cromatisme i la suggestió del món àrab. D'aquesta manera, l'enlluernadora llum i color dels paisatges del nord d'Àfrica, les seves gents, la sensualitat i el misteri, i les sensacions intenses es reflectiran en tota la seva obra de maduresa: *Dones d'Alger* (1834), *La Noce juive au Maroc* (1837) o *Cacera de Lleons* (1855).

Cacera de Lleons (1855)

El rai de la Medusa

El pintor francès Théodore Géricault (1791-1824) és el pare del romanticisme pictòric gràcies a la seva obra cimera: *El rai de la Medusa*, presentada al Salon de París de 1819. En el quadre es representa l'episodi del motí i naufragi d'un vaixell de guerra de l'Estat francès, la Medusa, a les costes d'Àfrica quan es dirigia cap al Senegal, el 2 de juliol de l'any 1816. Cent cinquanta persones, majoritàriament colons, van ser abandonades a la seva sort i només quinze van sobreviure després de dies d'angoixa en els quals van haver de recórrer al canibalisme per alimentar-se.

El rai de la Medusa, Théodore Géricault, 1819, oli sobre llenç, 491 x 717 cm, Museu del Louvre, París.

El fet va sacsejar la societat francesa de la Restauració i la personalitat del capità, un aristòcrata monàrquic, va originar un greu escàndol polític en descobrir-se que ell i els seus oficials van ocupar els pocs botes salvavides de l'embarcació abandonant la tripulació a la seva sort. La premsa va acusar el capità d'incompetència i, de retruc, aquesta tragèdia va ser una ocasió per poder atacar l'armada, l'aristocràcia i un règim polític decadent que el mateix Géricault detestava.

Per a representar el drama de la Medusa, Géricault va escollir el moment en el qual el petit grup de supervivents veien en la llunyania el vaixell, l'Argos, que esdevindria la seva salvació. Un gran mural d'actituds i sensacions que ens traslladen a la recerca de la màxima veracitat per a la reconstrucció de l'escena. El pintor busca transmetre l'angoixa de la situació a l'espectador.

Les figures estan disposades en una composició en diagonal i mostren el seguit de reaccions humanes al drama, unes actituds que van des de la desesperació del pare que sosté en braços el cos del seu fill mort fins a l'agitació derivada de l'esperança de la salvació que mostren els homes que es posen dempeus i agiten les seves robes en veure a l'horitzó l'embarcació que els salvaria la vida. És a dir, es passa de la mort a la vida a través d'una de les diagonals més dramàtiques de la història de la pintura. En aquest sentit, podríem distingir dos espais: una primera piràmide dibuixada per la vela inflada, les cordes tibants i l'onada amenaçadora de la mort; i una segona piràmide que suposa una progressió des de la desesperació fins a l'esperança.

Les onades que aixequen la part davantera de la fràgil embarcació accentuen el dramatisme de l'escena i el moviment de la composició diagonal. Els personatges s'endinsen en l'espai del quadre, tot allunyant-se de l'espectador. Ara bé, el predomini dels colors càlids permet l'apropament sensorial i emocional a l'obra. A més, el tractament dels personatges es mou entre la monumentalitat de la pintura neoclàssica i el realisme més cruel.

En certa manera, *El rai de la Medusa* comporta un tomb no només de la història de l'art, sinó de la mateixa concepció de la història. Ja no hi ha heroisme. Les grans gestes que celebraven l'epopeia napoleònica, com d'altres glòries de la història, deixen pas a nous protagonistes marcats per la desesperació i la mort. El triomf deixa pas al desastre, als protagonistes anònims que s'obren camí com a protagonistes de la història. Ja no es representen herois capaços de sacrificar-se per la pàtria i la glòria, sinó que el sentiment popular, la desesperació i la mort es converteixen en actors destacats. El patiment del poble comença a ser el protagonista. L'aristocràcia ja no és l'única protagonista de la història. Al cap i a la fi, això és el que significa el naixement del romanticisme: passions desmesurades, tràgica fatalitat, sentiments sublims i tensió dramàtica.

Delacroix: La Llibertat guiant el poble

El pintor Eugène Delacroix (1793-1863) va ser la gran figura del romanticisme. Fins i tot la seva biografia presenta aspectes propis del món romàntic: d'origen poc clar (alguns autors consideren que podria ser un fill il·legítim de Talleyrand), malaltís, tancat a casa des de molt jove, amic de Chopin i d'altres artistes romàntics, revolucionari en el juliol de 1830 i conservador en l'esclat republicà de 1848... La seva obra va ser el centre del moviment romàntic francès.

L'obra més coneguda de Delacroix és *La Llibertat guiant el poble*, segurament el quadre polític més conegut i al·legòric de la pintura moderna. Els fets són coneguts: com a protesta contra una sèrie d'ordenaments governamentals que restringien encara més les llibertats de la ciutadania, el 27 de juliol de 1830 esclataven el que coneixem com les *Trois Glorieuses*, les tres jornades revolucionàries parisenques que conduirien cap a la Monarquia de Juliol. La matinada del 27 al 28 de juliol, els joves republicans es posaven al capdavant del moviment contra l'absolutisme borbònic de Carles X, aixecant barricades en els barris de l'Est de la capital (Saint-Marceau, Saint-Antoine) i el dia 29 els insurgents ja controlaven la ciutat. Els fets de París eren l'inici d'un esclat revolucionari que s'estendria per gran part d'Europa.

Delacroix s'enfronta amb la Revolució. Vol esdevenir un testimoni del seu temps. I per a realitzar aquest exercici escull la jornada del 28 de juliol, punt àlgid del procés **electivitat** i la mostra del compromís dels artistes romàntics amb els esdeveniments històrics del seu

temps. En aquest sentit, Delacroix va escriure al seu germà, el general Charles Henri Delacroix: *"He pintat un tema modern, una barricada, i si no he lluitat per la pàtria, almenys pintaré per a ella. Això m'ha posat d'un humor immillorable"*. El desig de formalitzar el compromís de l'autor amb la Revolució s'evidencia en autoretratar-se en l'escena.

D'aquesta manera, *La Llibertat guiant el poble* es converteix en el gran manifest de la pintura romàntica. És la primera composició política de la pintura contemporània. És el moment en el qual el romanticisme deixa de mirar cap a l'antiguitat a la recerca de referents per convertir-se en un actor més de la vida contemporània. L'obra es va mostrar al Saló de París de 1831, comportant una funció simbòlica propagandística i revolucionària.

La Llibertat: Marianne

Aquesta obra es pot considerar com un quadre cronològic dels fets, la narració dels esdeveniments centrals de la insurrecció, en el qual Delacroix combina magistralment el realisme amb l'al·legoria: la figura femenina que representa el símbol de la Llibertat enarborant la bandera tricolor, un altre element simbòlic que agermana tots els

francesos, fa avançar el poble. D'aquesta manera, el pintor romàntic identifica la Llibertat amb la independència nacional, ja que és la França republicana qui encapçala i lidera el grup.

L'ordenació dels diferents elements del quadre es realitza de forma piramidal, des d'una base inestable ocupada pels morts fins al vèrtex que ocupa la mà que sosté la bandera. En aquest sentit, podem trobar grans similituds compositives amb *El rai de la Medusa* de Géricault. Però, a través d'aquest model compositiu triangular podem llegir un altre significat introduït per Delacroix: el triangle equilàter simbolitza la igualtat. *Llibertat, igualtat, fraternitat...* la Revolució francesa.

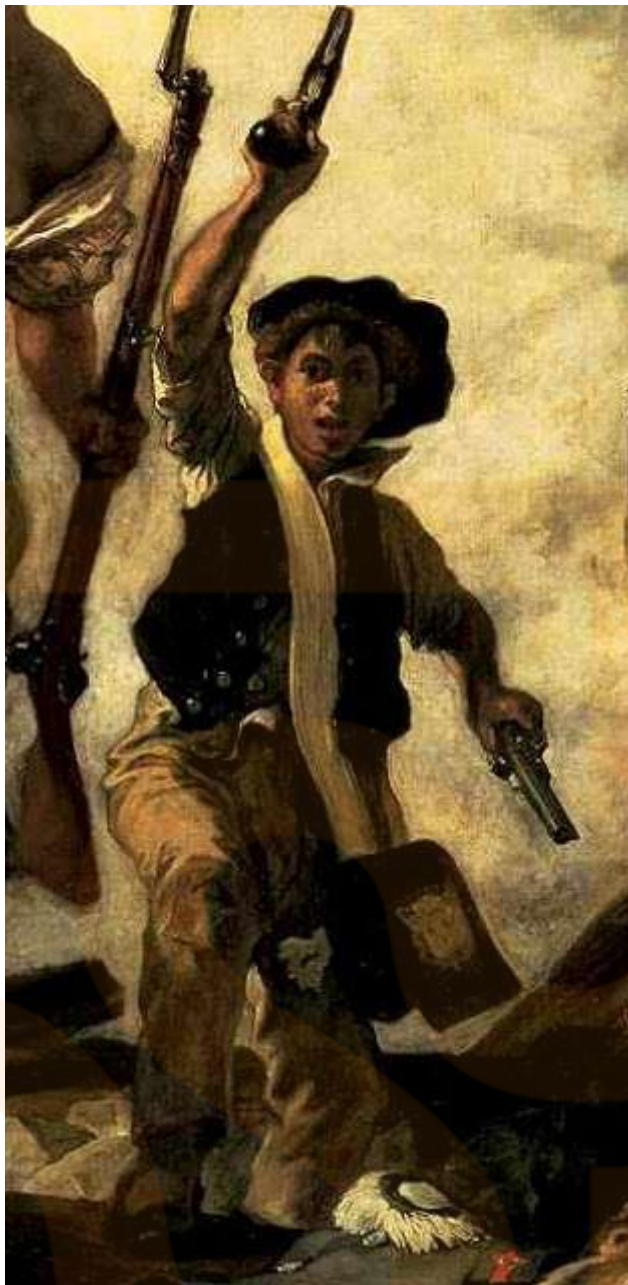
La Llibertat alçant la bandera tricolor, símbol de la Revolució

És la solemnitat de les figures i la seguretat en el dibuix el que emparenta Delacroix amb Géricault. La composició avança cap a l'espectador gràcies a unes figures dinàmiques i amb gest exaltat, seguides per una gornació tot just insinuada mitjançant pinzellades ràpides. El moviment comporta profunditat. Delacroix domina el moviment, el drama, les accions tenses... Trobem un gran dinamisme compositiu, sensació de moviment, una manera de dir que el poble està en moviment, en plena acció, però aquesta acció ve cap a nosaltres. L'autor és testimoni del seu temps i no pot defugir el compromís. El moviment transmet la passió, els sentiments i el drama dels personatges.

Fixem-nos en els protagonistes: la Llibertat, joves, obrers, burgesos... La caracterització precisa de les figures, les quals representen les classes socials implicades en la revolta, és un element realista que suposa un trencament amb la tradició classicista. En aquest sentit, també podem identificar amb precisió l'escenari del fons de la composició gràcies a la presència de les torres de Notre Dame a la banda dreta. París, el poble anònim de la ciutat de París, és un més dels protagonistes de la Revolució.

Artesà, representant de la burgesia revolucionària. Podria ser un autoretrat del mateix Delacroix

Estudiant, simbolitza la joventut revoltada per la injustícia i el sacrifici per les causes nobles

Obrer i Guàrdia Nacional

Pagès moribund que mira fixament la Llibertat: el sacrifici ha valgut la pena

Morts per la Llibertat

La ciutat de París, escenari i a la vegada protagonista de la Revolució La Llibertat. Una al·legoria. Aquest és el principal protagonista del quadre: una dona amb els pits nus (símbol de l'emancipació i la llibertat), coronada amb el barret frigi vermell (símbol del poble parisenc), armada amb un fusell (símbol de la lluita i la revolta) i que porta la bandera francesa tricolor (símbol del poble francès). No cal donar-li més voltes: estem davant de la *Marianne*, una al·legoria a la mateixa Revolució, una al·legoria a la llibertat, la fraternitat i la igualtat, una al·legoria al poble francès. La simbologia revolucionària francesa es concentra en una sola figura que encapçala els insurgents en tensió revolucionària. La Llibertat condueix el poble. Una guia, un objectiu, una Revolució. En definitiva, un símbol.

Formalment, un altre element a destacar de l'obra és el sentit del color i de la llum. Delacroix exalta el color, fuig de la paleta apagada pròpia dels neoclàssics. Els colors unitaris i plans deixen lloc a la vibració de les tonalitats i la varietat pictòrica presentada gràcies a una pinzellada solta. Destaquen els colors ocres, i per sobre de tots ells emergeixen els colors de la bandera nacional francesa: vermell, blanc i blau. Pel que fa a la llum, aquesta és irreal, les figures estan il·luminades per una llum que no se sap d'on apareix, portant l'obra cap a una sensació d'irrealitat. Fins a cert punt, la llum es converteix en una obsessió del pintor, una llum violenta, tensa, que confereix a l'escena bona part de

la seva força narrativa. Aquest sentit de l'ús del color i la llum emparentaria el quadre de Delacroix amb grans mestres com Rubens o Goya.

Trobarem nombrosos exemples de referents d'aquesta obra, el que fa palesa la seva importància i fins a quin punt ha esdevingut icona i símbol universal.

Alemanya: Caspar David Friedrich

L'alemany Caspar David Friedrich (1774-1840) és una figura bàsica del romanticisme pictòric, tot i que la seva obra s'ha mantingut sempre una mica postergada per una major valoració del romanticisme pictòric francès. Tanmateix, aquest paisatgista de quadres marcats per les tonalitats fredes i l'aspecte malenconiós i misteriós mereix ser reivindicat com el pintor que recupera el paisatge per a l'art, tot convertint la natura en un element distant, infinit i inabastable per a la menudesa de l'home.

Caspar David Friedrich

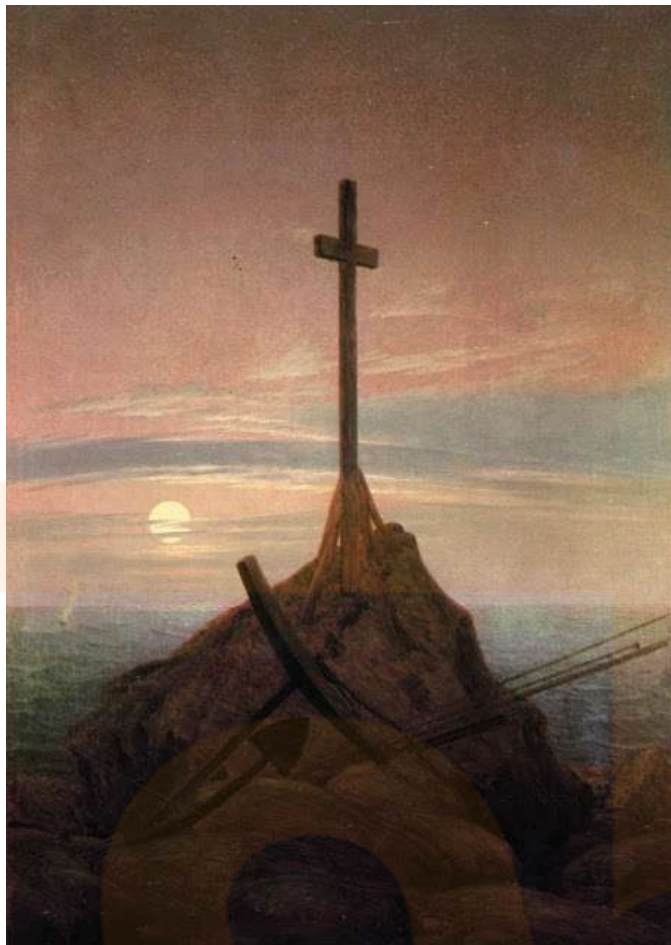
El poder sublim de la naturalesa en l'obra de Friedrich emergeix paradigmàticament a *Viatger davant del mar* (1818), quadre cimer que reflecteix un aspecte quasi religiós. El personatge, d'esquena a l'espectador, sembla presentar-se als nostres ulls com si reflexionés sobre allò que es troba més enllà de la intel·ligència humana. El violent contrast entre la proximitat i la llunyania dóna una força extraordinària al quadre. És una contemplació melangiosa del món, romanticisme en estat pur.

Viatger davant del mar (1818)

En aquest sentit, l'art de Friedrich es pot considerar com el paradigma del paisatge romàntic. Així, el pintor no aspira a reproduir fidelment la naturalesa en els seus paisatges, sinó que tradueix en la pintura les seves pròpies experiències metafísiques i religioses per produir un efecte dramàtic i memorable. És a dir, en els seus quadres emfatitza el desig humà de fondre's amb l'univers diví. La immensitat de la natura, els fenòmens naturals que accentuen els jocs lumínics, els personatges de grans dimensions que es submergeixen en meditacions transcendents, les sensacions de profunda tristesa... Tot això és Friedrich.

No és estrany que la seva primera gran obra fos *Creu a la muntanya* (1808), tema al qual tornaria una vegada i una altra. Aquesta obra, com també els seus altres paisatges, resta plena d'intenses representacions poètiques dels escenaris del nord d'Europa i està pintada en un estil deliberadament meticulós i formal. El sentiment religiós, metafísic, de la seva obra es fa evident a través de la contemplació de la imatge.

Creu a la muntanya (1808)

Igualment, a *El monjo vora el mar* (1810) podem observar un caputxí, diminut i aïllat en mig de la immensitat d'un mar buit. La infinitat i majestat del mar, observat pel monjo, provoca en l'home, empetitit, un profund respecte per l'entorn natural. La petitesa de la figura del monjo, situat molt per sota de la línia de l'horitzó, realça aquest contrast entre una naturalesa il·limitada i l'existència humana. D'aquesta manera, el geni alemany contraposa la soledat de l'home davant de la creació d'un Déu absent concretada en una natura inabastable. Soledat, indefensió i intensitat ens ataquen en contemplar la composició.

El monjo vora el mar (1810)

D'altra banda, a *Un home i una dona contemplant la lluna* (1824) Friedrich insisteix a mostrar figures sempre situades d'esquena a l'espectador, enfrontades a una vall o davant un dilatat paisatge. Aquestes figures no tan sols li serveixen com elements d'adorn, sinó que també ajuden a incrementar l'efecte de llunyania i immensitat de l'horitzó. A més, la seva presència, provoca en l'espectador una mirada íntima i fins a cert punt pietosa. En aquest cas, a través de la figura de la parella intenta plasmar l'experiència conjunta.

Un home i una dona contemplant la lluna (1824)

Anglaterra: Turner

Joseph Mallord William Turner va néixer a Covent Garden, Londres, l'any 1775 i morí l'any 1851. És considerat un artista romàntic del paisatge anglès, amb un estil que influí en la posterior aparició del **moviment Impressionista**.

El seu talent es va reconèixer aviat, fins a tal punt de fer-se acadèmic (membre de l'Acadèmia d'Arts) als 23 anys. El que li aportà independència econòmica. Aquest fet li va permetre evolucionar lliurement en la seva carrera artística, i innovar en les seves obres sorprenent molts dels seus contemporanis. D'acord amb la Història Il·lustrada de l'Art, de David Piper, els detractors van anomenar les seves darreres pintures "trencaclosques fantàstics". No obstant això, Turner és reconegut com un geni. I la crítica anglesa amb John Ruskin, el va descriure com l'artista "que més commovedora i encertadament podia mesurar el temperament de la natura".

Turner és un pintor romàntic interessat en la filosofia sublim. Retrata el poder de la natura sobre l'home. Focs, catàstrofes, fenòmens naturals són recreats per l'artista. Als seus llenços es constata que l'home no és més que un peó al servei de la natura. Com altres romàntics, considera el paisatge natural com un reflex del seu estat d'ànim. I sovint ens mostra el poder violent del mar, com a "Alba després de la ruïna" (1840) o el "Vaixell d'Esclaus" (1840).

El naufragi